

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются факторы, влияющие на формирование внешней торговой политики стран в условия дальнейшего развития процессов либерализации и глобализации мировой экономики, получивших новый импульс за счет трансформационных процессов в постсоциалистических и развивающихся странах с середины 1990-гг.

Ключевые слова: глобализация, либерализация, внешнеторговая политика, трансформационная экономика.

SUMMARY

The article discusses the factors influencing the formation of trade policy in terms of further development of the processes of liberalization and globalization of world economy, have received new impulse due to transformation processes in post-socialist and developing countries since the mid 1990's he.

Keywords: globalization, liberalization, foreign trade policy, transformation economy.

ЧИННИКИ ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Радіца О.А., аспірант Національного інституту стратегічних досліджень

Корупція є однією з найактуальніших соціальних і економічних проблем національного розвитку. Безперечно корупція є проблемою, найскоріше розв'язання якої для багатьох країн незалежно від рівня розвитку надзвичайно актуальне. Повною мірою це стосується України, високий рівень корумпованості якої визнано її політичним керівництвом, законодавчим органом, вітчизняними та зарубіжними аналітиками, міжнародними інституціями. Корупція в сучасних умовах стала чинником, який загрожує національній безпеці і конституційному ладу України. Це явище негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини.

Корупція привертає увагу наукової громадськості, тому що як антисоціальне явище впливає на темпи розвитку економіки держави, владу та суспільство в цілому. Питання вивчення корупції як соціально-економічного явища та її вплив на розвиток національної економіки відображені в працях українських учених: З.Варналія, І.Мазур, А.Мокія, В. Предборського, М.Флейчук, Ю.Харазішвілі та ін. Також питаннями корупції займалися такі зарубіжні вчені: Р.Вішні, М.Джонсон, Д.Кауфман, Ф.Луна, С.Роуз-Аккерман, Б.Спектор, Е.Усланер, О.Шляйфера та ін. У роботах вказаних авторів міститься матеріал, що становить фундамент сучасного вчення про корупцію і покладений в основу законодавчих рішень про боротьбу з нею. Разом з тим зміни в системі державного управління, формування економічної політики держави визначають корупцію як складне соціально-економічне явище і вимагають звернення до проблем її попередження.

У науковій літературі застосовуються різні підходи до систематизації чинників і факторів виникнення корупції. У дослідженнях В. Полтеровича відображається шість факторів виникнення корупції (табл. 1) [1, с. 49]. До них відносяться інституційні (фундаментальні та правові), організаційно-економічні, соціальні, інформаційні та культурно – історичні.

Одним з чинників зростання корупції в країнах пострадянського простору є внутрішня та зовнішня «інформаційна асиметрія». Комерційна діяльність передбачає вільний доступ до інформації – наприклад, до умов одержання ліцензій і правил легального функціонування. Якщо державні установи надають цю інформацію за невинновано високими цінами, спотворюють інформацію чи надають її лише окремим особам, підприємці змушені сплачувати за її пошук великі кошти або можуть бути покарані за порушення законів через незнання певних нормативних документів.

До зростання рівня корупції призводять як недосконала законодавча база, так і нерівномірний розподіл податкового тиску. Виконання законів залежить не лише від реформ, але й від узгодженості в діях державних інститутів. Корупція прямо пов'язана з рівнем демократизації суспільства, відсутністю принципів роботи ринкового господарства, обмеженою свободою та відсутністю стабільного розвитку економіки [2].

Таблиця 1.

Фактори		Чинники
Інституційні	Фундаментальні	Неефективність економічних інститутів та економічної політики; недосконалість системи прийняття політичних рішень; нерозвиненість конкуренції; надмірне державне втручання в економіку; монополізація окремих секторів економіки; контроль держави над ресурсною базою; низький рівень розвитку громадського суспільства; неефективність судової системи.
	Правові	Недосконалість нормативно – законодавчої влади; часта зміна економічного законодавства; невиконання норм міжнародного права; неадекватні заходи покарання за корупційну діяльність; можливість впливу на прийняття судових рішень; наявність норм, що дозволяють суб'єктивне трактування нормативних актів.
Організаційно-економічні		Слабкість системи контролю за розподілом державних ресурсів, труднощі управління територією, громіздкий службовецький апарат; відносно низька заробітна плата; дискримінація у доступі до інфраструктури; жорсткий торговельний протекціонізм; інші форми дискримінації.
Інформаційні		Непрозорість державного механізму; інформаційна асиметрія; відсутність реальної свободи слова та преси; наявність офшорних зон; недостатність дослідження у сфері передумов та наслідків корупції.
Соціальні		«кланові» структури; традиції непотизму; експліатація «дружніх звязків»; традиція вручення подарунків - хабарів; низький рівень освіти.
Культурно-історичні		Система норм службовецької поведінки, що склалась історично; масова культура, що формує лояльне ставлення до корупції; особливості історичного розвитку; оральна деградація.

Джерело: [1, с. 49]

У процесі розробки методики зниження рівня корупції в Україні необхідно виявити основні тенденції поширення корупції в регіонах України та згрупувати області з метою виявлення спільних характеристик, що притаманні соціально-економічному розвитку цих областей. Здійснене групування найповніше можна представити із застосуванням методів багатомірного порівняльного аналізу. Такий зріз аналізу дає можливість поглибити знання про сформовані класифікаційні групи, виявити "закономірності в статистичних сукупностях, одиниці яких описуються відносно великим набором ознак" [3, С. 7]. Шляхом виділення найбільш подібних параметрів (ознак) досягається групування (формування кластерів, класів, таксонів). За показниками економічного розвитку сформовано 3 кластери (Табл. 2).

Таблиця 2

Групування областей України за соціально-економічними показниками розвитку, за рівнем корупції та рівнем економічної безпеки

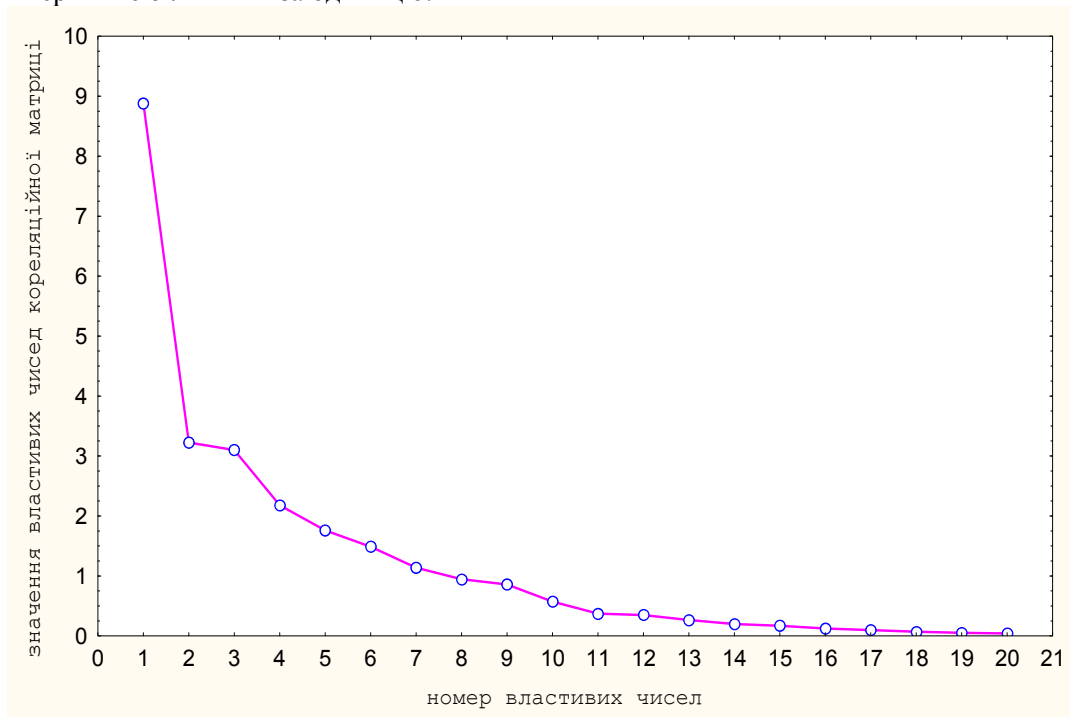
№ кластера	Області	Коротка характеристика кластера	Відстань від середини кластера
1	Дніпропетровська	Області з переважанням промислового виробництва; найвищий рівень злочинності по Україні; найвищі реальні наявні доходи на одну особу, найнижчий темп приросту імпорту, найвища середньомісячна заробітна плата, найвищий рівень сприйняття корупції, найвищий рівень економічно активного населення.	2552,392
	Донецька		2552,392
2	Вінницька	В основному області, що належать до центральної та південної частини країни; подібні за соціальними показниками: низький рівень середньомісячної заробітної	628,260
	Житомирська		561,009
	Тернопільська		514,980

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

	Миколаївська	плати, середній рівень заробітної плати державних службовців, низький рівень зовнішньої міграції (крім АР Крим), високий рівень індексу зіткнення з корупцією – хабарі на вимогу (крім Полтавської області).	577,984
	АР Крим		1603,454
	Полтавська		1048,806
	Сумська		621,213
	Хмельницька		425,571
	Черкаська		501,016
	Запорізька		991,480
	Київська		1665,708
	Луганська		364,195
	Кіровоградська		534,272
	Одеська		650,695
	Харківська		2170,140
	3		Волинська
Закарпатська		232,577	
Львівська		122,885	
Рівненська		286,212	
Івано-Франківська		154,383	
Херсонська		158,573	
Чернівецька		769,793	
Чернігівська		604,648	

Джерело: розрахунки автора

Для визначення найсуттєвіших факторів, що впливають на поширення корупції в областях України, проведено факторний аналіз, а саме методу головних компонент, що дозволить замінити велику ознакову множину меншою кількістю некорельованих величин, які б зберігали всю інформацію щодо причинно-наслідкового механізму поширення корупції і не впливали б на точність результатів аналізу. Для проведення такого аналізу нами було відібрано 45 показників, що характеризують рівень соціально-економічного розвитку регіонів, рівень корупції та економічної безпеки областей України. Як видно з рис. 2, візуальна оцінка виокремлення головних компонент (у вигляді графу “кам’янистий обвал”) свідчить, що значення властивих чисел стрімко зменшуються і лише сім перших є більшими за одиницю.

Рис. 2. Властиві числа кореляційної матриці

Джерело: розрахунки автора

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Проведений аналіз властивих чисел, які є дисперсіями головних компонент, показує, що внесок першої компоненти в сумарну дисперсію ознакової множини становить 34,17%, другої - 12,39% і третьої – 11,92%. Разом три компоненти пояснюють 58,48 % сумарної варіації, що свідчить про високий ступінь факторизації (табл. 3).

Таблиця 3

Таблиця значень властивих чисел (дисперсій головних компонент)

Номер головної компоненти	Значення властивих чисел, %	Внесок головних компонент у сумарну варіацію ознакової множини, %	Значення властивих чисел (накопичення), %	Внесок головних компонент у сумарну варіацію ознакової множини (накопичення), %
1	8,88	34,17	8,88	34,17
2	3,22	12,39	12,11	46,56
3	3,09	11,92	15,21	58,48

Джерело: розрахунки автора

У таблиці 4 наведені результати виявлених факторних навантажень, які є статистично значущі. Відповідно до проведеного аналізу можна зробити висновок, що перша головна компонента тісно пов'язана з рівнем розвитку підприємницької діяльності в Україні (при покращенні розвитку підприємницької діяльності відбувається зниження рівня корупції), друга головна компонента тісно пов'язана з рівнем соціально-економічного становища населення України (при покращенні рівня соціального розвитку спостерігається зниження рівня корупції), третя головна компонента тісно пов'язана з діяльністю державних службовців (при зростанні чисельності державних службовців у поєднанні з зростанням їх заробітної плати спостерігається зростання рівня корупції).

Таблиця 4

Значення факторних навантажень для ознак, що характеризують рівень поширеності корупції в областях України

Чинники поширення корупції	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
Темп приросту ВВП, % до попереднього року	-0,35262	-0,77778	0,380186
Темп зростання інвестицій в основний капітал	-0,77114	-0,54295	0,361504
Темп приросту прямих іноземних інвестицій	-0,78327	-0,28725	0,387281
Темп приросту прибутків підприємств від звичайної діяльності до оподаткування	-0,81873	-0,4554	0,378817
Рівень рентабельності підприємств	-0,749332	-0,25204	-0,59523
Заробітна плата державного службовця, грн	-0,32323	-0,42015	-0,824732
Частка працівників, яким нарахована заробітна плата нижче прожиткового мінімуму, % до загальної кількості	-0,4820	0,707081	-0,00399
Доходи населення, млн. грн.	0,48970	-0,0075	-0,753397
Реальний наявний доход, у % до попереднього року	-0,61242	-0,79941	0,032231
Підприємства, які отримали збиток, у % до попереднього року	0,77746	-0,64913	0,102567
Штатна чисельність державних службовців, осіб	-0,02391	0,034605	0,92157
Кількість малих підприємств, у % до загальної кількості	-0,70735	-0,25239	-0,09041
Властиві значення	8,883495	3,223749	3,099537
Внесок окремих компонент у сумарну дисперсію	0,341672	0,12399	0,119213

Проведений аналіз поширення корупції в Україні дозволяє виокремити основні чинники, що призводять до зростання рівня корупції, такі як: низька заробітна плата населення, значна кількість державних службовців, низький рівень зростання інвестицій, як іноземних, так і внутрішніх, низька заробітна плата державних службовців, та ін. Групування областей України за рівнем поширеності корупції, соціально-економічним розвитком та рівнем економічної безпеки дозволяє окреслити три основних кластера: центральні області, прикордонні та кластер промислово розвинених областей України.

Корупція є інтернаціональною економічною проблемою, передумовою поширення корупції в постсоціалістичних країнах є дефіцит суспільних і державних послуг, які неможливо придбати по

ринкових цінах. Аналіз показав, що найвищий рівень корупції спостерігається у країнах із низьким рівнем економічного розвитку та незначним обсягом зовнішніх і внутрішніх інвестицій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Полтерович В. М. Факторы коррупции/ В.М. Полтерович // Экономика и математические методы / Учредители – Российская академия наук: Центральный экономико – математический институт и др.; гл. Ред.. В.Л. Макаров. – 1998. - №3 – С. 47-66. ISSN 0424-7388.
2. Уоллес К., Херфер К. Демократизация, экономическое развитие и коррупция в Восточно–Центральной Европе [электронный ресурс]// Уоллес К., Херфер К. – режим доступа: <http://www.ihs.ac.at/>.
3. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях. Методы таксономии и факторного анализа// Плюта В. – М.: Статистика, 1980. – 151 с.

РЕЗЮМЕ

У статті аналізуються фактори виникнення та поширення корупції в Україні. Проведено групування областей України за рівнем соціально-економічного розвитку та рівнем поширення корупції.

Ключові слова: корупція, кластерний аналіз, факторний аналіз, регіони України.

РЕЗЮМЕ

В статье анализируются факторы возникновения и распространения коррупции в Украине. Проведена группировка областей Украины по уровню социально-экономического развития и уровню распространения коррупции.

Ключевые слова: коррупция, кластерный анализ, факторный анализ, регионы Украины.

SUMMARY

In the article analyzes the factors of emergence and spread of corruption in Ukraine. A grouping of regions of Ukraine in terms of socio-economic development and the level of corruption.

Keywords: corruption, cluster analysis, factor analysis, regions of Ukraine.

ВОСТОЧНОЕ ПАРТНЕРСТВО: МИФЫ ИЛИ РЕАЛЬНОСТЬ СОТРУДНИЧЕСТВА

Рудницький А.О., ассистент кафедры «Международная экономика», экономический факультет, Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского,

Мираньков Д.Б., ассистент кафедры «Международная экономика», экономический факультет, Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского

Динамичное развитие мирового хозяйства требует от национальных экономик высокого уровня гибкости. Реакция на вызовы мировой экономической системы может проявляться как в виде институциональных реформ, так и в виде интеграционного взаимодействия государств. Членство в многочисленных международных организациях, в том числе в ВТО, признание Украины страной с рыночной экономикой создают условия для активного сотрудничества национальной экономики Украины с мировым хозяйством. В данных условиях крайне актуальной видится проблема интеграционного взаимодействия Украины с Европейским Союзом, в том числе в рамках Европейской политики соседства.

Данной тематике посвящены работы Б.Губского Ю.В. Макогона, А.И. Мокия, Б.О. Парохонского, Ю.Г. Рубана, А.С. Филипенко, С.А. Якубовского и других отечественных специалистов. В этих работах подробно рассмотрены вопросы интеграционного взаимодействия Украины и Европейского Союза, вместе с тем не получили должного внимания перспективы для Украины в рамках реализации инициативы Восточного партнерства.

Цель статьи – выделить наиболее перспективные направления взаимодействия Украины и Европейского Союза в рамках Европейской политики соседства.

Правовой основой отношений Украины с ЕС в рамках Европейской политики соседства является Соглашение о партнерстве и сотрудничестве, подписанное в 1994 году и вступившее в силу в 1998 году. Однако оно изначально не в полной мере отвечало интересам Украины, так как не фиксировало перспективы членства и содержало равные условия с неевропейскими странами, не имеющими юридических оснований для присоединения. В феврале 2005 г. партнёры совместно приняли План действий ЕПС, представляющий собой последовательный и насыщенный план работы